
INFORMACJE

WENANCJUSZ KUJAWIŃSKI

*Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich
Oddział w Poznaniu*

KIERUNKI ROZWOJU DORADZTWA ROLNICZEGO U PROGU XXI WIEKU

Krajowe Centrum Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich Oddział w Poznaniu zorganizowało w dniach 7-8.09.2000 r. ogólnopolską konferencję, z udziałem gości zagranicznych, pod nazwą „Kierunki rozwoju doradztwa rolniczego u progu XXI wieku”. Konferencja ta odbyła się w siedzibie Regionalnego Centrum Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Przysieku k. Torunia.

Celem Konferencji była analiza i ocena zmian w doradztwie rolniczym na przestrzeni ostatnich 10 lat oraz dyskusja dotycząca jego dalszego rozwoju w aspekcie dostosowywania do sprawnej realizacji zadań w zakresie wspierania rolników i mieszkańców wsi w dostosowywaniu rolnictwa i obszarów wiejskich do integracji z Unią Europejską.

Cel ten został nakreślony przez Radę Programową konferencji w odpowiedzi na toczącą się w środowisku doradztwa rolniczego dyskusję wokół projektów ustawowych rozwiązań mających uregulować organizację i funkcjonowanie instytucji doradztwa rolniczego w Polsce.

W konferencji uczestniczyło ponad 115 zaproszonych osób reprezentujących: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi¹, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Urzędy Wojewo-

¹Konferencję finansowano ze środków Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na upowszechnianie doradztwa rolniczego.

dów, Urzędy Marszałkowskie, Izby Rolnicze, Krajową Radę Doradztwa Rolniczego, Instytuty naukowo-badawcze resortu rolnictwa i akademie rolnicze.

Ponadto w jej obradach wzięli udział zaproszeni goście z krajów, które w latach 1990-2000 wspierały merytorycznie i materialnie rozwój doradztwa rolniczego w Polsce, a mianowicie:

- przedstawiciele Polsko-Amerykańskiego Programu Doradztwa Rolniczego wraz z Panem Johnem Raglandem, który w latach 1991-1995 kierował pracami zespołu specjalistów amerykańskich w Polsce;
- przedstawiciele Duńskiego Krajowego Centrum Doradztwa Rolniczego w Skejby wraz z Panem Knudem Simonsem, dyrektorem Departamentu Współpracy Zagranicznej tegoż Centrum;
- przedstawiciel Scottish Agricultural College, którego pracownicy uczestniczyli w realizowanych w Polsce programach doradczych z zakresu podwyższania kwalifikacji zawodowych kadr doradczych.

Merytorycznie konferencję wspierała Rada Programowa w składzie: dr Anna Potok (przewodnicząca), mgr inż. Leszek Bednarski, mgr inż. Katarzyna Boczek, dr Eugeniusz Karol Chyłek, dr Mirosław Drygas, prof. dr hab. Katarzyna Duczkowska-Małysz, dr Józef Kania, mgr inż. Janusz Turski, prof. dr hab. Andrzej Piotr Wiatrak, mgr inż. Wenancjusz Kujawiński (sekretarz).

Sesję plenarną konferencji podzielono na cztery obszary tematyczne:

1. „Sukcesy i porażki doradztwa rolniczego w Polsce w minionym dziesięcioleciu”.
2. „Trendy rozwojowe doradztwa rolniczego w wybranych krajach a kierunki zmian doradztwa rolniczego w Polsce”.
3. „Obszary działania publicznych jednostek doradczych w warunkach przemian społeczno-ekonomicznych na terenach wiejskich”.
4. „Propozycje rozwoju systemu doradztwa rolniczego w Polsce”.

W kilkuminutowych wystąpieniach prelegenci prezentowali tezy swych referatów wcześniej opublikowanych i przekazanych uczestnikom konferencji w formie materiałów przedkonferencyjnych. A oto najistotniejsze kwestie tych referatów, które są ściśle związane z głównymi problemami konferencji.

Pierwszą część obrad pt.: „Sukcesy i porażki doradztwa rolniczego w Polsce w minionym dziesięcioleciu” otworzyło wystąpienie prof. dr hab. Katarzyny Duczkowskiej-Małysz, która między innymi stwierdziła, że *„Sukcesy i porażki polskiego doradztwa w minionym dziesięcioleciu są skutkiem tego iż doradztwo nigdy nie stało się celowo wybraną formą realizacji polityki rozwoju wsi i rolnictwa, prowadzonej przez państwo. Następstwem tego jest tworzenie karkołomnych struktur o niejasnych kompetencjach, wątpliwym finansowaniu, nie w pełni przygotowanej kadrze doradców i mało klarownej przyszłości”*.

Zdaniem prof. K. Duczkowskiej-Małysz *największą porażką doradców w minionym dziesięcioleciu jest nadmierne upolitycznienie problemów doradztwa, objawiające się brakiem woli politycznej przy wypracowaniu modelu powszechnego, bezpłatnego, dostępnego dla zróżnicowanych form gospodarowania i finansowanego ze środków publicznych - doradztwa.*

Sukcesem jest uspołecznienie doradztwa, które jednak przyjęło raczej formę pospolitego ruszenia niż masowego ruchu – od ekspertów, pracowników nauki i ośrodków badawczych poczynając na rolnikach kończąc. Sukcesem było też uruchomienie zagranicznych programów z zakresu doradztwa i przyspieszona, „ad hoc” edukacja doradców.

Na negatywne zjawisko obserwowanego ostatnio upolitycznienia doradztwa rolniczego zwracała uwagę, w swym wystąpieniu, także dr Anna Potok podając, że *jego skutkiem jest częsta wymiana kadr urzędniczych. W efekcie czas przeznaczony na edukację „nowych” decydentów jest często czasem straconym dla doradztwa.* Dr A. Potok w podsumowaniu sukcesów i porażek doradztwa rolniczego minionego dziesięciolecia wyodrębniła dwa zasadnicze okresy.

Pierwszy, to okres od 1990 do 1995 roku, który nazwała okresem szybkiego dostosowywania organizacyjnego i merytorycznego do nowej rzeczywistości społecznej i gospodarczej kraju.

Drugi okres, to lata 1996 do 2000, który nazwała okresem „stagnacji w zagrożeniu”.

W okresie pierwszym *opierając się na istniejącym wcześniej systemie WOPR-ów dokonano zmian organizacyjnych przekształcając je w Ośrodki Doradztwa Rolniczego. W drodze konkursów powołano dyrektorów ODR-ów. Zapewniono wpływ rolników na doradztwo poprzez powołanie społecznych rad doradztwa rolniczego. Sukcesem był fakt, że w tym gorącym okresie przemian i bardzo trudnej sytuacji finansowej państwa udało się przekonać parlamentarzystów i członków rządu, że doradztwo rolnicze jest dla polskiej wsi niezbędne. Zmieniono też głęboko treść doradztwa dostosowując ją do wymogów gospodarki wolnorynkowej. Był to też okres dużej pomocy zagranicznej uzyskiwanej zarówno z organizacji międzynarodowych (FAO, OECD, EWG, Bank Światowy), jak i ze strony poszczególnych państw (Stany Zjednoczone, Dania, Irlandia, Holandia, Niemcy, Wielka Brytania, Francja i inne).* Zdaniem dr A. Potok do negatywów tego okresu można zaliczyć między innymi fakt zredukowania, ze względów finansowych, prawie 50% personelu ODR.

W ocenie dr A. Potok całkiem odmiennie prezentuje się drugi okres, tj. lata 1996-2000. Pojawiło się tu wiele barier hamujących rozwój doradztwa rolniczego, takich jak:

1. Systematyczny wzrost liczby i zakresu zadań dla państwowego doradztwa rolniczego².

² Przy stale ograniczanych zasobach (przyp. W. Kujawiński).

2. Mało konkurencyjne warunki płacowe dla doradców.
3. Niewydolny system budżetowego finansowania doradztwa.
4. Brak systemu monitorowania i ewaluacji pracy instytucji doradczych i poszczególnych doradców.
5. Stale niedostatki w wykształceniu kadry zarządzającej i doradców na wszystkich szczeblach systemu.
6. Niedostateczne powiązanie instytucji naukowych z ODR-ami.
7. Niedostatek instrumentarium prawnego dla realizacji zadań związanych z restrukturyzacją wsi.
8. Brak w MRiRW silnego zespołu zajmującego się sprawami doradztwa.
9. Brak prawnego uregulowania statusu doradztwa państwowego.

Na trudny i niesprzyjający doradztwu kontekst składają się też takie elementy jak:

- podjęcie w nowoutworzonych województwach zróżnicowanych decyzji, których celem było dostosowanie dotychczasowych struktur ODR do nowego podziału administracyjnego kraju;
- powołanie Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, co w opinii prelegentki *dało początek rozbiciu jednolitej struktury ODR, zaciemniło dość jasny obraz misji państwowego systemu doradztwa rolniczego i doprowadziło do sytuacji, w której doradców usiłuje się przekształcić w urzędników a urzędników nazywać doradcami;*
- brak obiektywnej merytorycznej i otwartej dyskusji na temat przyszłości doradztwa z udziałem decydentów;
- niedostatek „lobbingu” ze strony instytucji doradczych.

W podsumowaniu swego wystąpienia dr A. Potok stwierdziła, że „*mimo wszystkich zagrożeń i barier, służby doradcze w większości dobrze znają potrzeby swoich klientów, elastycznie dostosowują się do nowych potrzeb związanych ze stałymi zmianami w życiu społecznym i gospodarczym wsi polskiej. Jest wielu wybitnych specjalistów, którzy dysponują szeroką wiedzą ekonomiczną niezbędną w gospodarce rynkowej, potrafią przekonać rolników do wspólnych działań i wspomagać ich w podjętych decyzjach. Dawno już doradcy wyszli poza sprawy technologii, angażują się w projekty rozwoju lokalnego przynoszące rolnikom dodatkowe dochody i tworzące nowe miejsca pracy*”.

W ocenie procesu uspołecznienia polskiego doradztwa rolniczego Przewodnicząca Krajowej Rady p. Hanka Skrzypczak w referacie na temat: „Porażki i sukcesy w uspołecznieniu doradztwa rolniczego” stwierdziła między innymi: „*Pomimo uzyskiwania korzystnych ocen Krajowa Rada Doradztwa Rolniczego od 1999 roku napotyka na szereg trudności, takich jak brak określonego budżetu na działalność w ubiegłym roku czy nie powołanie dotąd przez wojewodów*

nowych społecznych Rad Doradztwa Rolniczego w nowym układzie administracyjnym kraju”.

W czasie obrad drugiej sesji konferencji pt.: „Trendy rozwojowe doradztwa rolniczego w wybranych krajach a kierunki zmian doradztwa rolniczego w Polsce” dr Mirosław Drygas zaprezentował poglądy Rady Europy, Unii Europejskiej i OECD w przedmiocie wiedzy rolniczej i konieczności polepszenia infrastruktury edukacyjnej na terenach wiejskich. Analizując aktualne trendy rozwojowe doradztwa rolniczego w świecie podkreślił, że *nie ma w tym względzie uniwersalizmu i rozwiązań modelowych. Struktury organizacyjne, sposoby finansowania, jak i obszary działania instytucji doradztwa rolniczego są różnorodne. Za najważniejsze czynniki determinujące kierunki rozwoju doradztwa rolniczego dr M. Drygas uznał m.in.: postępującą globalizację oraz liberalizację gospodarki, nasilającą się potrzebę rozwoju obszarów wiejskich, nacisk konsumentów na wytwarzanie tzw. „bezpiecznej żywności” oraz związany z tym rozwój „dobrych praktyk rolniczych” w kontekście ochrony środowiska przyrodniczego, ale także poprzez promowanie zasad rolnictwa zrównoważonego.*

Ogólnoświatową tendencją jest także *kompleksowe, zintegrowane podejście do działania instytucji doradztwa rolniczego. W systemach takich doradztwo rolnicze stanowi jedno z ogniw swoistej sieci badawczo-edukacyjno-informacyjno-wdrożeniowej, działającej w harmonijnych, synergicznych powiązaniach.*

Na tym tle dr M. Drygas przedstawił propozycję zmian organizacyjnych w polskim systemie doradztwa rolniczego opowiadając się za *dokonaniem rozdziału dotychczasowych służb państwowych pomiędzy Rząd i samorząd terytorialny, z jednoczesnym wyraźnym określeniem celów, funkcji i zadań pełnionych przez poszczególne służby. Służby pozostające w gestii państwa powinny skupić się w głównej mierze na wspomaganiu procesu integracji z UE. Służby podległe samorządowi terytorialnemu natomiast powinny zajmować się problemom związanym z modernizacją i restrukturyzacją produkcji rolniczej oraz kwestiami rozwoju obszarów wiejskich.*

Dr Józef Kania w referacie na temat „Koncepcje i kierunki doskonalenia systemu doradztwa rolniczego w Polsce na tle krajów Unii Europejskiej” uzasadniał potrzebę funkcjonowania i dalszego rozwoju służb doradczych oraz przedstawił różne możliwe warianty systemu doradztwa rolniczego w Polsce z uwzględnieniem ich mocnych i słabych stron. Podstawą proponowanych koncepcji rozwiązań była analiza systemów doradztwa rolniczego w krajach Unii Europejskiej oraz model efektywnego systemu obejmujący jego istotne cechy, warunki powiązania z nauką oraz czynniki wpływające na jego efektywność. W swym wystąpieniu dr J. Kania opowiadał się za *utrzymaniem i doskonaleniem w najbliższych latach systemu doradztwa publicznego w naszym kraju wobec nowych wyzwań jakie stoją przed wsią i rolnictwem w aspekcie integracji z Unią Europejską.*

W trzeciej części obrad pt.: „Obszary działania publicznych jednostek doradczych w warunkach przemian społeczno-ekonomicznych na terenach wiejskich” prof. dr hab. Andrzej P. Wiatrak przedstawił system doradztwa rolniczego, składającego się z różnych form doradztwa, prowadzonych przez różne instytucje i podmioty gospodarcze, ale wzajemnie się uzupełniających. Zdaniem prof. A. P. Wiatraka *w systemie doradztwa rolniczego jest miejsce dla różnych instytucji (organizacji), które chcą zajmować się doradztwem (lub też mają to w zakresie swego działania). Instytucje te sięgając po środki budżetowe powinny realizować cele, na jakie zostały one przeznaczone. W obecnym okresie, gdy dochody rolników są niedostateczne szersze działanie doradztwa rolniczego jest celowe, jednak w późniejszym okresie należy zastanowić się i stworzyć warunki dla różnego rodzaju instytucji (np. dla służb plantacyjnych przemysłu spożywczego). W związku z tym jednostki publiczne doradztwa powinny ograniczać działania z zakresu doradztwa technologicznego na rzecz doradztwa ekonomicznego i doradztwa socjalno-ekonomicznego. Doradztwo ekonomiczne – dotyczące m. in. zarządzania gospodarstwem, prowadzenia analiz ekonomicznych, wyboru racjonalnych kierunków – powinno być skupione w Wojewódzkim Ośrodku Doradztwa Rolniczego (w II-giej strukturze organizacyjnej, czysto-doradczej – bezpośrednio podporządkowanej Sejmikowi Wojewódzkiemu), natomiast doradztwo socjalno-ekonomiczne (łącznie z doradztwem w zakresie rozwoju wsi) powinno być świadczone głównie przez Krajowe Centrum Wsi i Rolnictwa i kolejno przez Ośrodek Rozwoju Wsi i Rolnictwa lub inne równorzędne instytucje w zależności od przyjętych rozwiązań (w I-wszej strukturze administracyjno-doradczej – podporządkowanej Ministerstwu Rolnictwa i Rozwoju Wsi). Wyodrębnienie dwóch struktur doradztwa ma na celu rozdział pracy doradczej i administracyjnej wynikającej z dokonujących się przemian i integracji z Unią Europejską.*

Z kolei w wystąpieniu na temat „Doradztwo rolnicze - dekada zmarnowanych szans?” p. Jan Krzysztof Ardanowski poddał ocenie szereg zjawisk związanych z funkcjonowaniem w mijającym dziesięcioleciu państwowego doradztwa rolniczego. Prelegent przede wszystkim skoncentrował się na zjawiskach negatywnych, które jego zdaniem, rzutowały na niewykorzystanie potencjału instytucji doradczych oraz na zahamowanie pozytywnych zmian z początku lat 90-tych, tj. rozpoczętych w okresie wychodzenia naszego kraju z systemu totalitarnego. Zdaniem p. J. K. Ardanowskiego zasadnym jest uznanie minionego dziesięciolecia za „dekadę zmarnowanych szans w doradztwie rolniczym”. W referacie zostały także zawarte niezbędne zalecenia dla władz państwowych i osób odpowiedzialnych za doradztwo, których realizacja może powstrzymać niepokojące trendy i przywrócić efektywne działanie oraz zaufanie do publicznego doradztwa rolniczego w Polsce. Najważniejsze z nich to uwzględnienie przy wprowadzeniu rozwiązań legislacyjnych odpowiedniej roli samorządu województwa oraz

zapewnienie niezbędnego udziału Izb Rolniczych w procesie faktycznego uspołecznienia doradztwa.

Dr Eugeniusz K. Chylek w swym wystąpieniu na temat: „Związki doradztwa z nauką i praktyką” zwrócił uwagę, że *na obecnym etapie rozwoju i organizacji rolnictwa, działającego w warunkach praktycznie całkowitego rozproszenia, występuje, wywołane przyczynami niedoborów finansowych oraz relacjami urynkowania, dość wyraźne rozluźnienie powiązań nauki i środowiska naukowego z ostatecznymi odbiorcami wyników ich pracy. Działające w Polsce instytucje doradcze z różną efektywnością starają się tam gdzie jest to możliwe podtrzymać lub wytworzyć wzajemne powiązania praktyki z nauką. Ostateczny efekt tych relacji zależy nie tylko od pieniędzy, ale przede wszystkim od zrozumienia i to każdej ze stron, jak skuteczna być może dla rozwoju gospodarczego i poprawy bytu społeczeństwa, właściwie rozumiana współpraca nauki z praktyką przy udziale instytucji doradczych. Zdaniem dr E.K. Chyłki koordynacja współpracy zaplecza naukowo-badawczego z procesami upowszechniania powinna być tak poprowadzona by z rozwiniętą strukturą Krajowego Centrum Doradztwa objąć zakresem działania wszystkie obszary gospodarki, za które Minister Rolnictwa, zgodnie z ustawą o działach administracji rządowej ponosi szczególną odpowiedzialność. Stosowne wykorzystanie jakże ważnych, bo działających w terenie i planowanych w strukturach samorządowych, ośrodków doradztwa rolniczego powinno także skutecznie przyspieszyć proces modernizacji i restrukturyzacji wsi, rolnictwa i rynków rolnych.*

W referacie na temat: „Doradztwo rolnicze w Polsce – teraźniejszość i przyszłość” Dyrektor Edward Matuszak przedstawił ważne dla doradztwa rolniczego zadania w zakresie wspierania modernizacji i restrukturyzacji rolnictwa i jego dostosowywania do integracji z rolnictwem krajów Unii Europejskiej oraz wspierania wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich.

Dyr. E. Matuszak podjął również problem dostosowania zadań, organizacji i finansowania doradztwa rolniczego do zachodzących w rolnictwie zmian wywołanych rozwojem gospodarki rynkowej. W rozważaniach dotyczących przyszłej organizacji i finansowania doradztwa rolniczego w Polsce powoływał się na doświadczenia i zmiany w doradztwie rolniczym w krajach Europy Zachodniej oraz niektórych krajach Europy Środkowej.

IV i ostatnią część obrad pt.: „Propozycje rozwoju systemu doradztwa rolniczego w Polsce” zainaugurowało wystąpienie Przewodniczącego Rady Dyrektorów ODR mgr inż. Leszka Bednarskiego. W referacie na temat „Propozycje rozwoju doradztwa rolniczego w Polsce w oparciu o analizę potrzeb potencjalnych odbiorców” dyr. L. Bednarski przedstawił wyniki badań ankietowych przeprowadzonych na obszarze całej Polski, ankiet skierowanych do rolników, jednostek działających w rolnictwie i samorządów. Z analizy ponad 4 000 ankiet wynika, że:

- Prawie 100% ankietowanych uznaje potrzebę funkcjonowania doradztwa, szczególnie w okresie przystosowawczym do integracji z UE.
- Zdecydowana większość odbiorców doradztwa opowiada się za doradztwem państwowym, ze strukturami lokalnymi, ułatwiającymi kontakt z rolnikiem.
- Najmniej zwolenników ma pomysł ulokowania doradztwa w samorządowych strukturach szczebla wojewódzkiego.
- Priorytetem w działalności doradczej pozostaje technologia produkcji roślinnej i zwierzęcej oparta na przesłankach ekonomiczno-organizacyjnych oraz przygotowanie polskiego rolnictwa do integracji z U.E.

Dyrektor Krajowego Centrum Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich mgr inż. Janusz Turski w swym wystąpieniu na temat „Propozycje zmian w organizacji i prowadzeniu doradztwa rolniczego w Polsce” podkreślił, że *słabość istniejącej sytuacji w Polsce, w zakresie doradztwa rolniczego, wyraża się przede wszystkim w braku ustawowego zdefiniowania misji doradztwa w służbie życia publicznego. Model rozwiązań docelowych, jaki zostanie przyjęty w przyszłości powinien uwzględniać utworzenie takich form organizacyjnych systemu doradztwa, aby jak najefektywniej mogły one realizować priorytety swoich zleceńodawców, a także potrzeby i oczekiwania bardzo zróżnicowanych odbiorców jakim ma służyć. Zachodzące obecnie przeobrażenia ustrojowe dają możliwość określenia obszarów zadań należących do administracji rządowej, które mogą być wykonywane przez zarządy nowo utworzonych województw samorządowych. Efektem wdrażanych reform ustrojowych, jest także możliwość realizacji części zadań własnych wszystkich jednostek samorządu terytorialnego – przez izby rolnicze (po przekazaniu ich w drodze stosownego porozumienia).* Dyr. J. Turski wyraził także opinię, że *doradztwo państwowe będzie miało obowiązki wsparcia administracji centralnej w realizacji instrumentów pomocnych w restrukturyzacji i modernizacji sektora rolnego i obszarów wiejskich. Do jego podstawowych zadań, będzie należało także wsparcie w procesie dostosowań do wymogów i standardów obowiązujących w ramach Jednolitego Rynku we wspólnotach europejskich.*

W najbliższym czasie zostanie uregulowany ustawowo status doradztwa rolniczego w Polsce. Ustawa powinna określić między innymi takie kwestie jak:

- *certyfikacja dla jednostek uprawnionych do realizacji zadań finansowanych ze środków publicznych z zakresu upowszechniania i doradztwa rolniczego, wprowadzenie zawodu doradcy rolniczego i określenie standardów dla wykonywania usług doradczych,*
- *określenie organów i jednostek uprawnionych do prowadzenia i koordynacji zadań w doradztwie rolniczym.*

Proponowane rozwiązania, powinny przyczynić się w szczególności do poprawy jakości usług, efektywniejszego wydatkowania środków publicznych

i służyć sprawniejszemu przygotowaniu do przyszłego członkostwa Polski w Unii Europejskiej.

Po każdej z przedstawionych części obrad plenarnych konferencji odbywała się dyskusja podsumowująca, polemika z poglądami prezentowanymi w referatach. Dyskutanci zgłaszali uwagi i propozycje o charakterze ogólnokrajowym i regionalnym dotyczące problemów doradztwa.

Najważniejsze uwagi bądź propozycje wypływające z dyskusji to:

1. Polscy rolnicy, będący podstawowymi klientami państwowej organizacji doradczej, dysponują bardzo zróżnicowanym potencjałem produkcyjnym. Wg statystyk 12% polskich gospodarstw daje 85% produkcji z sektora rolnego, a 54% gospodarstw nie ma żadnych więzi z rynkiem wytwarzając produkty rolnicze wyłącznie na samozaopatrzenie. Oferta ODR musi uwzględniać to zróżnicowanie i proponować usługi ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb rolników w zakresie wspierania rozwoju gospodarstw rolnych, ale też umożliwianie im dostępu do dodatkowych czy alternatywnych źródeł dochodu.
2. Stosunkowo niewielu rolników jest zainteresowanych współpracą z ośrodkami doradztwa rolniczego, a jeszcze mniej nawiązuje taką współpracę (ok. 10 % ogółu). W woj. zachodniopomorskim tylko ok. 30% bierze udział w proponowanych szkoleniach. Mimo to, jak wskazują przeprowadzone badania opinii społecznej, instytucja doradcza jest najlepiej postrzegana przez rolników z działających na wsi. W woj. zachodniopomorskim statystycznie na 1 zatrudnionego doradcę gminnego przypada ok. 400 gospodarstw rolnych, co przy obecnych technicznych możliwościach funkcjonowania doradcy wyklucza możliwość skutecznego, bezpośredniego wspierania wszystkich potrzebujących (w ramach działalności doradczej, wdrożeniowo-upowszechnieniowej, informacyjnej i oświatowej). Ponadto, będąc pracownikami państwowej organizacji doradczej, doradcy muszą realizować zadania o charakterze administracyjnym nakładane na nich przez organ założycielski ODR (aktualnie Wojewodę).
3. Podstawowym podmiotem współpracującym z doradcą rolniczym pozostaje nadal kierownik rolniczego gospodarstwa produkcyjnego i domowego. Doradca mający najczęściej wykształcenie rolnicze może tylko w ograniczonym zakresie podejmować się współrozwiązywania problemów nierolniczych mieszkańców wsi. Angażowanie doradców w pomoc w rozwiązywaniu problemów nierolniczych mieszkańców wsi wymaga odpowiedniego merytorycznego przygotowania służb doradczych.
4. Nie są przekonujące argumenty osób odpowiedzialnych za wyłączenie z istniejących struktur ODR części jego majątku i kadr, by na tej bazie utworzyć Krajowe Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich. Zadania administracyjne nałożone w projekcie proponowanej

ustawy na Krajowe Centrum mogą z powodzeniem realizować utworzone w ośrodkach doradztwa rolniczego i oddzielone od doradztwa odpowiednie komórki organizacyjne.

5. Bez względu na przyszłą podległość organizacyjną doradztwa rolniczego w Polsce (administracja rządowa, samorząd terytorialny, samorząd rolniczy) winno być ono nadal utrzymywane z budżetu państwa.
6. Samorząd zawodowy rolników (Izby Rolnicze) wykazuje stosunkowo małą aktywność w podejmowaniu zadań w obszarze doradztwa rolniczego.
7. Budżet na utrzymanie i funkcjonowanie ODR jest niewystarczający. Płace doradców są drastycznie niskie (co powoduje obserwowany odpływ najlepszych kadr), a realizacja oczekiwanych zadań - co do zakresu i sposobu - znacznie ograniczona. Toteż niewskazane jest występowanie dwóch niezależnych struktur finansowanych z budżetu państwa, tj.: ODR i KCDRRiOW które współzawodniczą ze sobą w ramach tych samych dominujących obszarów zadaniowych jakie wypełnia działalność doradcza, wdrożeniowo-upowszechnieniowa, informacyjna i oświatowa.
8. Odpowiednie zorganizowane i realizowane kształcenie zawodowe rolników może odciążyć doradców od współudziału w rozwiązywaniu problemów podstawowych z zakresu technologii wytwarzania produktów rolniczych, a pozwoli skoncentrować się na dostosowywaniu produkcji całego gospodarstwa do coraz to wyższych wymogów gospodarki rynkowej i regulacji wynikających z przynależności do unii europejskiej.
9. Istniejące struktury KCDRRiOW są pierwszym etapem tworzenia docelowego rozwiązania jakim jest umiejscowienie regionalnych centrów w każdym województwie. Jednak permanentny brak pieniędzy znacznie spowolnił ten proces.
10. Podporządkowanie organizacyjne ODR winno być odpowiednie do zadań nałożonych na jednostkę mającą je nadzorować. Znaczy to, że zadania ODR winny być, w zależności od znalezionej w tym zakresie rozwiązania, albo zadaniami administracji rządowej, albo zadaniami samorządu terytorialnego, albo wreszcie samorządu rolniczego. Obecnie realizowane przez ODR zadania na rzecz rolników i mieszkańców wsi mieszczą się w ustawowych kompetencjach administracji rządowej, samorządu terytorialnego oraz samorządu zawodowego rolników.

Jednym z ważniejszych punktów konferencji była praca dwóch grup tematycznych, wyłonionych przez uczestników w drugim dniu obrad:

- Grupa I – *„Obszary działania publicznych jednostek doradczych w warunkach przemian społeczno-ekonomicznych na terenach wiejskich”* prowadzili mgr inż. Maria Suszko i mgr inż. Edward Matuszak.

- Grupę II – „*Propozycje rozwoju systemu doradztwa rolniczego w Polsce*”, prowadzili mgr inż. Danuta Żebrowska i dr Józef Kania.

W czasie dyskusji uczestnicy grupy I określili obszary działania dla publicznych jednostek doradczych w warunkach przemian społeczno-ekonomicznych na terenach wiejskich. Rezultaty tej dyskusji zostały zamieszczone w sposób syntetyczny w tabeli.

Obszary działania	Odbiorcy (zgłaszający swoje potrzeby informacyjne, edukacyjne, doradcze, ...)	Ranking ważności sprawy
Problemy produkcji rolniczej (technologia, ekonomika, urynkwienie)	Rolnicy działający samodzielnie i w grupach producenckich.	I
Zagadnienia socjalno-bytowe	Kierownicy wiejskich gospodarstw domowych, liderzy społeczności lokalnych.	II
Problem dywersyfikacji dochodów rodzin rolniczych	Kierownik gospodarstwa rolnego i domowego.	III
Problemy dostosowywania działalności polskich gospodarstw rolnych do wymogów Unii Europejskiej	• Kierownicy gospodarstw rolnych. • Przedstawiciele administracji samorządowej. • Uczniowie szkół rolniczych.	III
Zadania na rzecz wspierania rozwoju lokalnego	• Liderzy rozwoju. • Kierownicy gospodarstw rolnych i wiejskich gospodarstw domowych. • Działacze samorządów lokalnych.	IV
Zagadnienie współdziałania gospodarczego rolników	• Kierownicy gospodarstw rolnych. • Członkowie zarządów grup producenckich.	V
Zadania na rzecz administracji państwowej	Instytucje administracji państwowej.	VI

Rezultatem prac grupy II było sformułowanie następujących wniosków:

1. Uczestnicy konferencji wyrażają silne zaniepokojenie stanem organizacyjnym doradztwa w Polsce oraz brakiem oficjalnego stanowiska Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w tej sprawie. Opracowane w MRiRW projekty rozwiązań legislacyjnych nie są znane w środowisku doradców i nie są z nim konsultowane. Podjęcie decyzji w sprawie form organizacyjnych funkcjonowania publicznych instytucji doradztwa rolniczego i przedłożenie ich w formie projektu ustawy w Sejmie uważamy za sprawę bardzo pilną.
2. Uczestnicy konferencji upoważniają i proszą pana dyrektora Janusza Turskiego o zorganizowanie w ciągu dwóch najbliższych tygodni spotkania, warsztatów roboczych, z udziałem wszystkich dyrektorów Ośrodków Doradztwa Rolniczego, Regionalnych Centrów Doradztwa, Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, Krajowej Rady Doradztwa Rolniczego i Izb Rolniczych oraz przedstawicieli nauki i MRiRW celem wypracowania koncepcji doradztwa w naszym kraju, przy wykorzystaniu już istniejących propozycji w tym względzie, jak np. wypracowany przez Krajową Radę i Konwent Dyrektorów, a zaprezentowany na konferencji schemat, który uzyskał wstępne poparcie i może być przedmiotem dalszych ustaleń.

Konferencja była kolejnym głosem w toczącej się dyskusji nad przyszłym kształtem doradztwa rolniczego w Polsce. Uczestnicy konferencji oczekują, że wypracowane w ostatnim czasie propozycje rozwiązań merytorycznych i organizacyjnych doradztwa rolniczego znajdą się wkrótce w treści oczekiwanej - szczególnie przez rolników i środowisko doradcze - ustawy o państwowym doradztwie rolniczym.